

„Călătorului îi șade bine cu drumul“

Prietenului meu Ioan A. Rădulescu-Pogoneanu.

Băutura l'a prăpădit pe Pitache Cojescu, că altfel unde ajungea el pînă acuma, să-și fi văzut el de treburi cum se cade și să-și fi păstrat banii care i-au trecut prin mîină?... Că de noroc nu se poate plînge; pe ce-a pus mîina i-a mers. Dacă a ținut moșie cu arendă, cînd era anul mai rău, de se văitau toți vecinii, lui Pitache îi mergea de-ți era mai mare dragul. Numai din tăierea pădurii după Nuceseanca putea să cîștige, să aibă pînă la adînci bătrînețe. Mă rog: nouă sute de pogoane de pădure de construcție, stejari să fi luat numai pe trunchiul unuia doi poli, bez stîinjenii de ars și crăcile. — Dar cine era să facă chefurile rămase de pomîină, care se începeau azi și ținneau cu săp-tămînile? Pitache. Cine pleca întovărășit de alți cinci-șase prieteni în trăsuri, cu patru cai înaintași și cu lăutarii după ei la Brașov? Pitache. În vremea asta, logofeții și contabilii nu stau cu mîinile în sîn. Lumea zice că unul dintre ei, d'acolo, din jaful dela Nuceseanca și-a făcut starea de azi.

Ei! dar acum s'a sfîrșit. Pitache s'a cumiņițit. S'a isprăvit cu viața de pînă acum;—i-a pus cruce. Toate merg pînă la un timp. De aceia s'a jurat împreună cu prietenul său Naiță Dinulescu, că de aci în colo intră în rîndul oamenilor cumiņiți.

Sînt zece zile de cînd se păzesc unul pe altul; și n'au băgat în gură nici o lacrimă de băatură. Apă, că e sănătoasă și e lăsată dela dumnezeu.

S'a mai jurat el și altă dată și nu s'a ținut. Ei! dar acum e altceva. Toate merg pînă la o vreme. A dat omul cu capul de pragul de sus. Ce? e om de aproape cincizeci de ani. Nevasta s'a luat de gînduri; copiii încep să se mărească... Pînă cînd? De rîndul ăsta s'a isprăvit, s'a mîntuit.

Cu cele cîteva mii de franci ce i-au mai rămas, s'a hotărit să ia în arendă moșia statului Drugăneștii, al căruia contract expiră la toamnă, moșie frumoasă la care s'au pricopsit cîți au

ținut'o. Deputatul de la colegiul al doilea, căruia și-a dat votul, și pentru care a alergat de a dat pe brînci la alegerile din urmă, i-a făgăduit formal c'o să facă să i se dea lui moșia. Și fiindcă Pitache cînd spune o vorbă—e vorbă, a și început să-și pue în lucrare hotărîrea. Moșia fiind la o poștă și jumătate dela oraș, și-a cumpărat un cal buestraș «de minîncă nori nu altceva», și-a luat jambiere roșii de piele, o șapcă frumoasă—și pleacă chiar acum la Drugănești, împreună cu prietenul Năiță să vadă mai bine moșia.

Năiță n'are cal, dar a închiriat unul dela Tașcu, care ține birji și poștalioane.

Pitache s'a sculat dela cinci și-și așteaptă cu nerăbdare prietenul care întîrzie, cu toate că i-a spus deslușit aseară, să vie cît de devreme ca să nu-i apuce căldura pe drum, aducîndu-i aminte și de vorba rominului: călătorului îi șade bine cu drumul. Cînd colo poftim! cinci și jumătate, și el nu vine—șase, și el tot nu vine.

Din cînd în cînd se duce la poartă și se uită'n lungul drumului, să-l vadă venînd.

În sfîrșit, aproape de șapte, Năiță se ivește. Vine la trap. Pitache îl zorește, răsucindu-și șapca cu mîna, ca acarii dela drumul de fier, și strigînd cît poate:

— Hai! nene, păcatele mele, hai odată!

A fost o incurcătură. Băiatul lui Tașcu uitase de vorba lui de aseară și inhămasese la un poștalion, care pleca la Găești, calul închiriat de el, singurul cal care merge bine la călărie. A trebuit să-l pornească cu alt cal după poștalion.

— Înțelegi—explică Năiță, făcîndu-și vînt cu pălăria—pînă să-l ajungă, pînă să deshame pe unul, să pue p'allalt, pînă să vie îndărăt....

— Tiii! păcat,—răspunde Pitache încălecînd—ne apucă zăduful pe drum!

Dar Năiță a descălicat și se zbate să găsească chinga, s'o mai strîngă nițel, că s'a cam slăbit.

— Haide, Năiță; dă mai iute—il silește Pitache;—ți-am mai spus'o de o mie de ori: călătorului îi șade bine cu drumul....

Acum au pornit-o.

N'are aface calul lui Năiță, slab, neșesălat, ros de ham în toate părțile, cu bidiviul lui Pitache, gras ca pepenele și lucios la păr, parcă e uns cu untdelemn; precum n'are aface nici costumul lui,—șapcă nu, jambiere nu,—cu costumul lui Pitache. Nici înfățișarea unuia n'are aface cu a celuilalt. Pe cît de gros

și de voinic e Pitache, pe atit de uscat și de pipernicit e Năiță....

Dar merg în pas, la țacăneală.

Au eșit din oraș și acum țin șoseaua drept.

E o dimineată frumoasă de Iunie, plină de mirezme de flori de tei, de sulfină și de levănțică. La dreapta drumului, în vale, se țin lanț zăvoaele Ialomiții, printre care cînd și cînd se vede apa sclipind în bătaia soarelui; la stînga, pînă în poalele dealurilor, grîne de toată frumusețea: lanuri galbene de griu copt cu chenare roșii de maci înfloriți, —lanuri de ovăz de un verde brumariu, —lanuri de porumb de un verde închis și lucitor; iar pe dealurile care închid zarea, vii cu răzoare de viță paralele și drepte, parcă sînt trase cu condeiul, printre care se zăresc ici și cob puncte albe: muncitori la plevilă.

Răsună lunca de cîntecile pitpalacilor și de hîriitul cîrsteilor.

Frumusețea frii umple de mulțumire inimile călăreților. Se vede din bunăvoința zîmbetului cu care răspund salutarilor țărancelor, care trec spre oraș ducînd cobilițe de pui și de boboci de rață, spînzurați de picioare, —băsmăluțe cu ouă, —oale mari cu lapte și cu smîntînă, —coșuri de ciresi ori donicioare de fragi, toate bunătățile prăsite, adunate, ori păstrate pentru gura orășenilor.

Femeile moțae din cap a «bună dimineată»; iar ei le răspund cu dragoste:

— Mulțumim dumitale. Vinzare bună....

Să fie un ceas dela plecare, cînd ajung la capul podului de peste Ialomița. Aici e rîspintie de trei drumuri, și la rîspintie, drept în fața podului, e hanul, vestitul han al lui Manolache Ciolănescu. Înaintea hanului o polată încăpătoare învelită cu șindrilă, pe acoperișul căreia e firmă mare cu numele proprietarului; iar între *Manolache* și între *Ciolănescu* un rotocol albastru, în care sînt zugrăvite două ciolane încrucișate. Pe o sîrmă, care leagă doi stilpi, stau spînzurați covrigi rumeni, iar pe alta perechi-perechi de cîrnați proaspeți, acoperiți cu un tulpă, în ciuda viespelor care le dau tircoale biziînd. În fereastra circiurmei, rînduri de sticle cu băuturi de toate culorile pietrelor nestîmate. Nici un mușteriu; —oamenii sînt duși la muncă.

Scularea de dimineată, aerul curat și călăria și soarele, care a început să dogoare, le-a deschis o poftă de mîncare și o sete, mai ales o sete grozavă. De aceea, fără vre-o prealabilă înțelegere, au oprit amîndoi în dreptul hanului și bat cu frîștile în stilpii polatei, fără să se uite unul la altul și strigînd într'un glas:

— Hei! stabiliment!

Băiatul, care moțăia la țighea, se tirăște alene în ușa prăvăliei, frecându-se la ochi.

— Mă,—întreabă Pitache,—ai ceva rece de băutură, un pelin cu sifon ceva?

— Este,—răspunde băiatul, silindu-se să nu caște.

— Dă-ne două pelinașe cu sifon.

— Ori cu borvis,—adaugă Năiță.

Băiatul pleacă agale.

— Mișcă-te mai repede, băete!,—îl silește Pitache,—aaa! mișcă-te, băețăș.

Și nu-l slăbește de loc, strigîndu-i din cînd în cînd: dă zor, mă neicută, că sîntem grăbiți și știi, vorba romînului: călătorului îi șade bine cu drumul.

Băiatul se întoarce aducînd pe o tavă verde două pahare de vin cu sifon. E rece: Se cunoaște după abureala paharului.

Pitache bea jumătate paharul, își plesnește limba de cerul gurii și, întorcîndu-se spre Năiță, se uită în ochii lui, ridicînd sprincenile în semn de întrebare, adică: «ce zici»?

Năiță, care și-a băut paharul pînă'n fund, zice: «phiii! strașnic!»

— Unde-l țineți, mă,—întreabă Pitache pe băiat,—de e așa rece?

— La gheață.

— Dar de unde aveți gheață?

— Păi n'are jupînu ghețarie în curte?

— Ce vorbești, domnule!? se miră Pitache și Năiță într'un glas și tot într'un glas poruncesc: «ia mai adu două»; iar Pitache adaugă: «dar nu fi mocăit, umblă repede, că sîntem grăbiți.»

Al doilea pahar se bea pe nerăsuflăte; tocmai al treilea, care s'a adus acum, se bea mai pe'ndelete, cu întrebări puse băiatului:

— Cum te chiamă, mă?

— Tilică.

— De unde ești tu?

— De la Priseaca.

— Al cui ești de la Priseaca?

— Al lui Tache Drăgoi.

— Și de mult ești aici?

— De patru luni.

— Dar stăpîn’tu unde e, mă?

— E dus colea la nițse trifoi.

Pitache scoate o rublă, o dă băiatului și-l zorește să-i aducă restul, cînd se aude alături în livada cu pruni : lip-lip ! lip-lip ! Vine Manolache Ciolănescu pe poteca dintre pruni, cu papucii lipăind.

El cunoaște bine atît pe Pitache cit și pe Năiță,—și nu i-a văzut de mult. Cînd dă cu ochii de ei nu mai poate de bucurie.

— Bună ziua, dom’le Pitache. Uite și domnu Năiță ! da’ncotro ?

— Incoa la vale ; dar mă, Manolache, grozav pelin ai. Mă băete, să mai aduci un rînd ! trei pahare ! de unde-l ai ?

— Așa e că e grozav ? De la frati-meu Ilie.

— Strașnic ! dar știi ? un lucru nu-mi place mie : băiatul. Nu face. Aici la han în drum, la răs_pintie, trebuie un băiat iute, spirit. Să umble ca sfîrîeaza. Omul vine, bea, pleacă repede. Vorba romînului : călătorului îi sade bine cu drumul.

Cînd se’ntoarce băiatul, băngiul zice :

— Dar de ce nu descălicăți nițel ? Mai răsufală și caii o leacă.

Iar Pitache și Năiță găsesc că are dreptate : mai răsufală și caii o leacă. De aceea se scoboară, leagă dirlogii cailor de cîte un stîlp și se așează la masă sub poartă.

— Ei, noroc să dea dumnezeu și bine te-am găsit !

— Noroc ! Bine ați venit sănătoși !

— Strașnic pelin ! Dar de cînd ți-ai făcut ghetărie ?

— Acu un an. M’am gîndit : gîrla colea ; ghița de pomană, boii tot stau degeaba iarna. Ia să-mi torn eu o ghetărie,—și am făcut-o. M’a ținut o sută și mai bine de lei,—da ’ncai am făcut un lucru bun.

Și văzînd că Năiță se uită de cîtăva vreme cu stăruință la cîrnații spînzurați pe sîrmă :

— Sint proaspeți, dom’le Năiță ; aseară i-am făcut,—pe viața mea ! Mă Tîlică, ia dă jos o pereche de cîrnați.

— Așa e, sint proaspeți, se vede cit de colo.

— Păi să vezi ce-am pățit :—explică Manolache—am un blestemat de taur, dar’ar lupu’n cornu lui ! c’o să plec cu el Joi la tîrg să-l vînz, să mă scap de el, că numai buclucuri îmi face. Mai deunăzi nu era să-mi omoare un copil ? Eri dimineată, nu știu, ori că din joacă, ori de-al dracului ce e, îmi impunge o fru-

musete de purcea drept in burtă. Noroc c'am fost aici. Dac'am văzut că e impunsă rău, a trebuit s'o taiu. Am avut Ignat eri pe negindite. Aseară tot se ducea frati-meu la tirg, i-am dat carnea s'o vînză la un măcelar și am oprit și eu ceva dintr'insa. Mi-a prins bine ghețaria. Să pue să frigă o pereche?

Pitache, după ce răspunde hotărît: «Să pue!» ia și avizul lui Năiță: «hai? ce zici Năiță?» Iar Năiță nu poate să strice gustul lui Pitache, dar recomandă băiatului, cu blîndețe și cu duioșie:

— Dar, mă Tilică, umblă mai repejor, mă băețăș.

Până să frigă cîrnații, nu e de refuzat propunerea hangiu-lui de a merge să le arate ghețaria. Se duc deci să vadă ghețaria sistematică, invelită cu stuf de o frumusețe; apoi intră în grădina din fund. Cum in vremea asta soarele s'a rîdicat sus și a început o vipie de căldură care frige, nu altceva, ce plăcere fără seamăn simte Pitache și prietenul său, cînd ajung în grădină, sub bolta de umbră a unor nuci uriași! Cel din mijloc mai cu seamă trebuie să fie de mai bine de două sute de ani. De geaba, nici o umbră ca umbră de nuc.

E răcoare! Și vine de undeva un miros de sulfină și de levănțică...

— Ia auzi, mă Năiță!

Și citeși trei tac, să audă cum cîntă pitpalacile. Una, aici, aproape, chiar lingă gardul grădinii zice, deslușit: «pitpalac!» Altele mai departe îi răspund: «petpedec! petpedec!» iar lor le răspund altele și mai dede departe, tocmai de colo, din poalele viilor: «pitpidic! pitpidic! pitpidic!»

— Și 'ncotro ziceți că mergeți dumneavoastră?

— La Drugănești.

— A! păi v'a apucat zăduful pe drum. Eu știți ce-ași face în locul dumneavoastră? așa rămîne să mînînc aici, că tot e aproape de nimez. După prînz vă spui eu c'o să tragă o sfîntă de ploae de un ceas, să rupă pămîntu. Și așa pleca după ploae pe răcoare: praf nu, căldură nu.

Nu e pe tot cerul, senin ca sticla, pic de norișor, nici măcar cit un bob de meiu; dar dacă spune Manolache c'o să plouă... Și Pitache știe ca ăștia dela țară se pricep la ale vremii lucru mare. N-a pățit-o el odată, cînd ținea Merenii? Tot așa de senin ca acuma. El, în loc să asculte pe unul care-i spunea să plece cu trăsura cu coviltir, a plecat cu o brișcă ne'nvelită; și peste un ceas l'a apucat o ploae cu piatră, să-l omoare și mai multe nu. Tot așa a pățit odată și Năiță.

— Ce zici, mă Năiță ?

Ce să zică Năiță, mai ales după ce hangiul le pomenește de niște pastramă bună de capră și de niște uger de purcică ?

— Nu mă 'nnebuni ! ai oprit ugerul dela purcică ?

— E pus la ghețarie.

— E ! dă poruncă să bage caii undeva la umbră, frate Manolache, și regulează de ale mîncării.

Hangiul, om in toată firea, care știe că călătorului îi șade bine cu drumul, pleacă zorit să dea porunci ; iar Pitache îi strigă din urmă :

— Și până una-alta, trimete-ne o velință-ceva și o baterie de pelin cu sifon... . . . . .

Ce masă infricoșată ! Ce pastramă fragedă ca roua ! Dar ugerul ăla de purcică de se topea 'n gură!... Dar ceapa verde ! Nu se mai puteau sătura.

— Mă Năiță, dacă mă iubesti, ia de ici bucățica asta grasă.

— Mă Pitache, să mă 'ngropi, gustă colea, să zici că n'ai mincat de cînd ești.

Dar pelinul cu sifon ținut la răcitoare !

Un singur lucru nu i-a plăcut și nu-i place lui Pitache : băiatul. A spus'o hangiului de cite-va ori și i-o spune și acuma, cu limba împiedicată, parcă ar avea cleiu în gură și sughițînd la răs-tîmpuri :

— Nu face, 'scultă-mă pă 'ine... hic!... aici e han mare... 'a răs-pîntie... Va un băiat spirt. Omu se grăbește la drum, donle. Vine, cere, bea și pleacă... n'are vreme de pierdut și că'ă-torului i șade bine cu dru'u...

Acum soarele scapătă înapoi spre oraș. In grădina din spa-tele hanului, Pitache și Năiță dorm duși cu fața 'n sus și sforăe, să zici că umblă ferestrăul ; iar hangiul, care-i cunoaște de mult, a pregătit pentru diseară o ciorbă cu ardei grozavă,—niște pui de pus la frigare apelpisiți,—o salată de țiri bătăioasă,—a pus clondirele la gheață și a trimis pe Tilică'n sat să caute pe Dima lăutarul. Știe el că domnu Pitache și domnu Năiță nu se 'ntorc curînd acasă, că sint călători, și călătorului îi șade bine cu drumul.

Ioan Al. Brătescu-Voinești.